

Управління культури
Черкаської облдержадміністрації
КЗ «ОУНБ ім. Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Бібліотека – організатор сімейного читання

(Методичні рекомендації)

Черкаси – 2014

Бібліотека – організатор сімейного читання : метод. рекомендації / КЗ «ОУНБ імені Тараса Шевченка» ; уклад. Л. С. Сторожик. – Черкаси , 2014. – 16 с.

Укладач:

Л. С. Сторожик

Редактор:

Г. С. Круглякова

Відповідальний за випуск:

К. С. Бугаєнко

Комп'ютерний друк:

Л. С. Сторожик

Підписано до друку 24.03.2014 Тир. 35. Ксерокс ОУНБ ім. Тараса Шевченка

...Хай вогнище наше горить, не згасає.
Домашнім теплом всі серця зігриває,
Уся мудрість книг об'єднає родину
У прагненні знань та читання донині...

Щоб привернути увагу громадськості до проблем сімей, до захисту їх прав, всебічного розвитку та з метою посилення відповідальності суспільства, Світовий Конгрес українців оголосив відзначення щорічно – 14 жовтня у день свята Покрови Пресвятої Богородиці – Дня української родини. Крім того, ООН оголосила 2014 рік Роком сім'ї.

Тому у діяльності бібліотек серед основних напрямків важливою є робота із сім'єю. Вони залишаються одними з найважливіших установ соціальної сфери, які забезпечують культурно-виховний розвиток сім'ї, реально взаємодіючи з дитиною, батьками та місцевою громадою. Бібліотеки завжди прагнули впливати на сім'ю з метою реалізації можливостей і розвитку здібностей підростаючого покоління.

Сімейні читання – своєрідна давня традиція інтелігенції. Це форма спілкування, в якій беруть участь як мінімум троє: дитина, батьки і автор книги. Створення бібліотек за принципом сімейних – це не віяння моди, а необхідність сьогодення.

Працівникам бібліотек необхідно вивчати, як відносяться в сім'ї до читання дітей, якої допомоги потребують у питаннях виховання дітей, що знають батьки про дитячу літературу, про роботу бібліотеки. Тому різними бібліотечними засобами мають спрямовуватися зусилля на підвищення загальної і педагогічної культури батьків, їх літературної і бібліотечно-бібліографічної грамотності.

Діяльність бібліотек, щодо пізнання, самопізнання, творчого розвитку особистості, навчання та дозвілля має проводитись в чіткій співпраці і координації з усіма зацікавленими інститутами: бібліотеками, школами, сім'ями, центрами і службами для молоді, громадськими організаціями і установами, органами мі-

сцевого самоврядування. Роботу з батьками слід проводити диференційовано: враховувати вік дітей, форми і методи роботи з ними. Доцільно організовувати різноманітні перегляди і огляди літератури, екскурсії, виступи на батьківських зборах, присвячених проблемам дитячого читання; проводити засідання за «круглим столом», виступи на радіо, телебаченні, знайомити батьків з тим, що читають їх діти.

Доречно буде створити міні-куточок для спільного читання та спілкування дітей і батьків, проводити широкі книжково-читацькі кампанії, використовуючи разом з традиційними формами (презентації кращих книг місцевих авторів, зустрічі з поетами і письменниками, читацькі конференції) популярні у молоді видовищні заходи (театр книги, літературні конкурси та ігри, читацькі марафони); активно використовувати програми сімейного читання, а також шкільні програми читання, розроблені у співпраці з шкільними бібліотекарями та вчителями.

Проведення заходів, розрахованих на юних користувачів та їх батьків, здатне викликати інтерес до спільного читання, спільної творчості та інтелектуальної діяльності. Заходи мають бути різноманітними за формою та за змістом, наприклад: книжкові виставки «Улюблені книги наших батьків», «Вчимося бути батьками», «Вам, молода сім'я»; виставка робіт мам-рукодільниць «Добрих маминих рук творіння»; родинні свята: «Роде наш красний, роде наш прекрасний», «Сімейна енциклопедія», «Рід. Родина. Рідня»; краєзнавчі години: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього»; дискусії: «Цінності сімейного життя – в чому вони?», «Сім'я як джерело культури»; сімейні літературні ігри: «Сім'я. Дім. Побут. Дозвілля», «Читаємо всією сім'єю»; бібліографічні огляди: «Як допомогти дітям у навчанні»; зустрічі за «круглим столом», брейн-ринги: «Сім'я. Книга. Родина.», «Поспілкуємося разом», «Бібліотека. Школа. Сім'я»; літературні вечори: «Сила родинного вогнища», «Без щастя сім'ї немає щастя на землі», «Душі людської доброта».

Цікавими будуть конкурси домашніх колекцій (марок, значків, поштових листівок), конкурси на краще написання та читання віршів, байок, пародій, епіграм.

Доцільно організувати **конкурс «Сімейні читання»**, спрямований на об'єднання родини, формування традицій сімейного читання, розвиток професійного і творчого потенціалу бібліотечних працівників. Мета конкурсу: виявити найцікавішу і найдружнішу читаючу родину, залучити до бібліотеки нові родини. Участь у ньому може взяти будь-яка родина, що представить творчу роботу у вигляді «сімейного портфоліо», до якого входило б: заповнення анкети, презентація родини, опис сімейних традицій і хобі, розповідь про читання в родині й фото-звіт. В період підготовки до конкурсу учасники мають виконати додаткові завдання:

- «Бібліо-експрес із подарунків і чудес» (пошук у книгах (творах) інформації про те, які сімейні свята, традиції існували у різних родинах в різні часи, у різних народів світу) ;
- «Сімейна бібліокомера» (пошук у художніх творах рецептів приготування різних страв);
- Бібліотекарі можуть допомогти читачам передрукувати сімейні рукописи, листи, в оформленні списків прочитаних книг з посиланням на інші твори.

Конкурс «Сімейні читання» дасть можливість виявити потенційних абонентів сімейного читання, їх потреби. Цьому також сприятимуть бліц-опитування, тестування, анкетування, наприклад, за такими темами: «Чи розвиваєте Ви здібності своєї дитини?», «Читацькі інтереси вашої дитини», «Інтереси, таланти, захоплення вашої сім'ї», «Бібліотека і сім'я: форми спілкування», «Послуги бібліотеки. Якими їм бути?». Доречно провести паралельне бліц-опитування для батьків: «Понад усе я ціную в своїй дитині...» і для дітей: «Я поважаю своїх батьків за те, що...». Батькам запропонувати відповісти на запитання:

- Чому ви записались до бібліотеки?
- Коло улюблених вашими дітьми авторів?

- Книги яких сучасників ви порадили б іншим батькам?
- Що означає читання вголос у вашій сім'ї?
- Чи може бібліотека бути центром сімейного читання?

Тести і міні-дослідження допоможуть бібліотеці визначити перспективи співпраці з батьками і внести деякі корективи в плани роботи на майбутнє.

Бажано провести паралельне анкетування дітей і батьків. Порівняльний аналіз анкет розкриє повну картину читання дітей та батьків з однієї сім'ї, допоможе бібліотекарям правильно скласти рекомендаційні списки літератури для всіх членів сім'ї, підготувати заходи і виставки щодо інтересів кількох сімей.

За результатами анкетувань доцільно організувати книжкову виставку, створити куточки «Батькам про дитяче читання», «Читання в сімейному колі», де буде представлена не лише література, а й рекомендаційні списки художньої, науково-пізнавальної літератури. Ефективними будуть індивідуальні запрошення батьків до бібліотеки для бесід, ознайомлення з новими надходженнями, участі у масових заходах, проведенні батьківських днів тощо.

Публічна бібліотека, яка визначила пріоритетним напрямком своєї діяльності взаємодію з сім'єю, може надавати ряд послуг для організації змістовного дозвілля та читання родини. Зокрема: **сімейний абонемент**, до запису в який мають входити не лише пізнавальні книги для сімейного читання, видання з питань виховання дітей, а й художні твори, які розповідають про відносини між людьми, створення сімейного затишку, дотримання родинних традицій, загальнолюдських цінностей, вирішення щоденних проблем; створення **тематичних картотек** інформаційних матеріалів і дайджестів, електронних баз даних: «Сім'я. Діти. Суспільство», «Династії району», «Сімейна скарбничка», «Хатинка цікавої інформації», а також бази даних, в яких відображено матеріали щодо розвитку дітей з обмеженими фізичними можливостями, соціальних пільг, дитячих будинків сімейного типу, що існують у вашому регіоні; ввести у систематичну картотеку статей рубрику «Сімейне виховання»; **ігрові кімнати**

чи кімнати спілкування, де б організовувались перегляди фільмів, читання вголос, дитячі свята, надавались би у користування іграшки і розвивальні ігри тощо.

За **програмою літніх читань** («Влітку книжка не відпочиває», «Книжку влітку прочитай, в школі бали заробляй», «На природу – і читай») варто запровадити такі форми роботи, як: робота на комп'ютері із використанням фонду мультимедійних розвивальних програм, віртуальних ігор та довідкових видань; консультації для молодих батьків разом з дітьми щодо формування власної домашньої бібліотеки, розробки екслібрисів.

Цікавою буде організація акції «Відпусти улюблену книжку (іграшку) у подорож», мета якої – добровільний обмін з іншими учасниками вже прочитаними книгами, іграшками з власних колекцій. Доречно при бібліотеці створити, по можливості, «Клуб вихідного дня», «Школи молодих батьків», «Школи майбутніх матерів» тощо.

Користувачі мають постійно інформуватися про всі послуги, що надає бібліотека. До роботи читацьких об'єднань, проведення заходів, надання послуг варто залучати громадські організації, служби, що опікуються проблемами сім'ї.

Головним завданням бібліотек є не «навчити», а сприяти виникненню бажання у читачів-батьків допомогти своїй дитині долучитися до читання. Під час проведення батьківських днів у бібліотеках батьки мають отримувати повну інформацію з організації дитячого читання. Присутнім можна запропонувати: екскурсії по бібліотеці, інформацію про роботу бібліотеки, аналіз читання дітей, знайомство з новинками літератури та періодики, конкурси «Найбільше читаюча сім'я», «Улюблені книги родини» і ін.

З метою дослідження нових напрямків роботи з сім'ями, виявлення попиту на інформаційні послуги для них в бібліотеках варто створити Служби інформаційного комфорту, які б працювали з молодими сім'ями, пенсіонерами та сім'ями, що мають дітей-інвалідів. Рекомендуємо для них організувати консультації спеціалістів з різних питань: охорона материнства і дитини-

тва, інформація про нові лікувальні та навчальні заклади регіону, пільги для пенсіонерів та дітей з обмеженими фізичними можливостями, до кожного з цих питань пропонувати літературу, а також доцільно створити базу даних, де б збиралися законодавчі матеріали з питань сімейних відносин та виховання дітей.

Бібліотекам варто запровадити обслуговування пенсіонерів, інвалідів та членів їх сімей за місцем проживання (благодійні відвідини, благодійні вечори). Особливу увагу слід приділити питанню роботи бібліотек з дітьми-інвалідами. Створити, по можливості, клуб за інтересами для цієї категорії користувачів. Не зайвим буде відвідування таких дітей вдома, книгоношення. В роботі з такими сім'ями має вдало поєднуватися розвиток творчих здібностей дітей (літературних, музичних, акторських) з прищепленням їм почуття доброти, толерантності, милосердя. Доречно провести благодійні акції, аукціони «В суєті не загубіть добро, силу духу черпайте в любові»; виставку-ярмарок «Віддай добра свого краплинку». Цікавими стануть виставки-презентації сімейної творчості «Таланти родини – гордість країни», благодійні вечори «Ріки добра починаються з милосердя» і ін.

Із сім'ями, що активно читають, корисною буде така форма роботи як «батьківські читання», основними завданнями яких буде залучення батьків до організації читання дітей. Для цього в бібліотеці доречно оформити виставки-поради, запропонувати цикли оглядів «Що читати вашій дитині?».

Для організації змістовного сімейного читання важливим є укомплектованість бібліотечного фонду книгами, які варто виділити на окремих стелажах на допомогу організації вільного читання членів сім'ї, культурі сімейних відносин, сімейній педагогіці, психології, включаючи довідкові видання. По можливості, бажано розширити список періодичних видань.

Більш ускладнений варіант – створення тематичного комплексу літератури «Сім'я. Дім. Побут. Дозвілля» у зоні відкритого доступу, який включав би в себе тематичні стелажі «Сім'я в художній літературі» або «Абонемент молодій сім'ї». Тут книжковий фонд можна розподілити на чотири основні підрозділи:

фонд літератури для дітей; фонд літератури для дорослих; фонд психолого-педагогічної літератури; фонд літератури на допомогу організації вільного часу, сімейного спілкування.

Також це може бути інший тематичний комплекс: стелаж, полиця «Батьківський всеобуч», виставки робіт декоративно-прикладного мистецтва, виготовлених руками батьків і дітей. Важливо привернути увагу до таких тем, як: «Обереги родинного вогнища», «Безцінні скарби моєї родини», «Реліквії моєї сім'ї», «Моя земля – земля моїх батьків».

Бажано, щоб кожна книжкова виставка доповнювалась рекомендаційними списками «Бібліотекар радить прочитати».

Необхідно подбати і про художнє оформлення тематичних стелажів, комплексів літератури, зробити їх привабливими. Вони мають постійно змінюватися, поновлюватися задля привернення уваги відвідувачів.

Бібліотека сімейного читання покликана стати «лікарем для душі» багатьох користувачів. Доречно буде проводити читацькі зібрання на теми: «Сімейний альбом», «Пам'ять серця», «Де пісня ллється, там краще живеться». Цікавими можуть виявитися такі форми дозвіллевої діяльності, як вечір сімейного відпочинку, бенефіс читаючої родини. Доречно створити сімейний клуб за інтересами з культури читання, використовуючи різнопланову тематику засідань: «Читання в колі сім'ї», «Ваша домашня бібліотечка», «Як прищепити дитині любов до читання», «Тато, мама, я – читаюча сім'я». Крім того бібліотека може запропонувати користувачам взяти участь у заходах, присвячених обговоренню прочитаних книг: «Посиденьки у колі шанувальників книги», презентаціях «Улюблені книги родини», провести день сімейного читання для першокласників та їх батьків «З мамою і татом – до бібліотеки», «Сімейна година вихідного дня» тощо.

Значну увагу слід приділити видавничій діяльності бібліотек. Як приклад, це можуть бути декілька серій брошур і покажчиків на теми: «Строкатий світ тінейджерів», «Молодь і субкультури», «Підліток і здоров'я», «Я пізнаю світ» тощо.

Для ознайомлення з довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки для батьків і дітей варто провести цикл «Уроків бібліотечної грамотності». Тематика бесід, лекцій має бути різноманітною і залежати від рівня обізнаності користувачів, наприклад: «Довідковий апарат бібліотеки», «На «ти» з каталогом», «Як працювати з книгою (довідковою літературою)», «Як працювати з газетами і журналами», «Путівник в книжковому світі» та ін.

Цікава форма роботи наведена в журналі «Бібліотечний форум України» (№2 (40) 2013) «Дискусійні гойдалки «Сучасна книжка – сучасним дітям». Суть цієї ігрової форми – імітація «гойдалок»: два партнери почерговими поштовхами розгойдують «гойдалку» і чим сильніший поштовх, тим вище вона злітає. Партнерами стають учасники заходу, які прочитали одну й ту ж саму книгу. Вони по черзі висловлюють свої думки про прочитане, так «гойдалка» починає свій рух: від однієї думки до іншої, від захоплення до цілковитого неприйняття.

Готуючи повідомлення про книгу, кожен учасник обов'язково зазначає прізвище автора, вихідні дані, цільове і читацьке призначення. Виступаючий висловлює своє ставлення до прочитаного твору, ділиться враженнями і думками, які виникли під час читання. Намагається презентувати свою книгу так, щоб зацікавити, активізувати слухачів, пробудити в них бажання самостійно прочитати рекомендовану книжку.

Такий метод роботи можна застосовувати під час бесід про прочитане, дискусій, засідань в літературних клубах та об'єднаннях за інтересами. Під час проведення заходу формується уявлення про те, які книги порекомендувати дитині, щоб прищепити їй любов до читання; складається список кращих книжок. Учасники визначаються, які книги варто прочитати, популяризувати, «відшліфовують» проведення презентацій та популяризації художніх творів.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в сучасному суспільстві бібліотеки стають відкритою соціально-культурною системою, яка прагне до діалогового міжособистіс-

ного спілкування, широкої соціальної взаємодії. Сьогодні, коли економічні труднощі торкнулися кожної сім'ї, добра розумна книга, сімейне читання мають знову об'єднати людей, «вдихнути» любов у складні людські взаємостосунки.

Для прикладу подаємо анкету користувача, яку можна запропонувати батькам, повнолітнім членам родини.

АНКЕТА КОРИСТУВАЧА

Шановний користувачу!

З метою вивчення доцільності проведення масових заходів у бібліотеках просимо Вас висловити свою думку з ряду запропонованих нами в анкеті запитань.

Дякуємо за співпрацю.

1. Бібліотека для Вас це:
  - інформаційний заклад
  - культурно-освітній заклад
  - місце спілкування і проведення вільного часу
  - Ваш варіант відповіді _____

2. Що стимулює Вас звертатися до бібліотеки?
  - виконання навчальних завдань
  - виробнича необхідність, наукова діяльність
  - необхідність отримати потрібну інформацію
  - читання «для душі»
  - проведення вільного часу
  - спілкування
  - Ваш варіант відповіді _____

3. Задовольнити Ваші інформаційні потреби змогли б:
  - надання літератури у користування
  - каталоги, картотеки

- інформаційні дайджести
- індивідуальне, групове інформування
- виставки літератури
- огляди літератури
- дні інформації
- масові заходи із залученням спеціалістів (лікарів, юристів, психологів, представників інших професій)
- Ваш варіант відповіді _____

4. Як Ви проводите свій вільний час?

- спілкуюсь з друзями
- дивлюсь телевізор
- за комп'ютером
- відвідую заклад культури (театр, клуб, бібліотеку і ін.)
- слухаю музику
- читаю
- займаюсь спортом і активно відпочиваю
- вільного часу практично не має
- Ваш варіант відповіді _____

5. Чи потрібно проводити масові заходи у бібліотеках?

- так
- ні
- не знаю
- Ваш варіант відповіді _____

6. Якщо «Ні», то чому?

- не має часу
- не влаштовує час проведення
- не цікаво
- Ваш варіант відповіді _____

7. Яким бібліотечним заходам Ви б віддали перевагу:

- виставки нової літератури, нових надходжень
- виставки літератури з конкретної теми

- зустрічі з цікавими людьми
- літературні вечори
- діалогові заходи (дискусії, диспути, читацькі конференції, обговорення)
- перегляд відеофільмів
- кінолекторії
- засідання в клубах за інтересами
- бібліотечні заходи розважального характеру (ігри, конкурси, вікторини)
- Ваш варіант відповіді _____

8. Які теми виставок, масових заходів були б цікаві Вам і Вашим рідним?

---

9. На Ваш погляд, щоб захід пройшов вдало, бібліотекарям слід:

- вміти зацікавити аудиторію
- володіти культурою мови
- виявляти особисту зацікавленість
- враховувати психологічні особливості учасників заходу
- використовувати нетрадиційні, оригінальні форми розкриття теми заходу
- вміння органічно використовувати технічні засоби, ілюстрації
- запрошувати до участі спеціалістів, творчі колективи
- використовувати ігрові, розважальні елементи
- Ваш варіант відповіді _____

10. З яких джерел Ви отримujete інформацію про заходи, що плануються у бібліотеках?

- від працівників бібліотек
- реклама у бібліотеці

- від друзів
- реклама поза межами бібліотеки
- засоби масової інформації
- ніколи не бачив і не чув такої інформації
- Ваш варіант відповіді _____

11. Чи приймали Ви безпосередню участь у заходах, що проводяться бібліотекою?

- так
- ні

12. Які враження у Вас залишилися від заходу?

- отримав потрібну інформацію
- цікаво провів час
- познайомився з цікавими людьми
- захід не запам'ятався
- Ваш варіант відповіді _____

13. Чи є Ви читачем будь-якої бібліотеки?

- так
- ні

14. Якщо «так», то якої саме?

- обласної
- районної
- філіалу ЦБС
- за місцем проживання
- за місцем навчання
- Ваш варіант відповіді _____

15. Повідомте, будь ласка, деякі дані про себе:

- стать: чол., жін.
- вік _____
- освіта _____
- місце навчання _____

- місце роботи _____

***При підготовці методичних рекомендацій
використано літературу:***

Бібліотека і сім'я : ресурси взаємодії : [з досвіду роботи бібліотек Уманської МЦБС] / ОУНБ ім. Тараса Шевченка ; уклад. С. В. Чабай , Л. С. Шумко. – Черкаси , 2009. – 8 с.

Вдовина , Т. Семь семейных. Год семейного чтения / Т. Вдовина // Библиотека . – 2008 . – № 10 . – С. 20–22.

Захаркина , В. Родительские факультеты и другие инновации / В. Захаркина // Библиотека . – 2009 . – № 2 . – С. 42–44.

Іванова , Я. Дискусійні гойдалки «Сучасна книжка – сучасним дітям» / Я. Іванова // Бібліотечний форум України. – 2013. – № 2. – С. 15 – 16.

Єніна , Н. Сімейні реліквії : родинне свято / Н. Єніна // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 11 / 12. – С. 25 – 27.

Косенко , Н. Моя сім'я, моя родина в житті і долі України / Н. Косенко // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 11 / 12. – С. 27 – 30.

Кудря , Л. Віртуальна книжкова виставка – нова форма популяризації документів / Л. Кудря // Бібл. планета. – 2009. – №1. – С. 37 – 39.

Ловкова , Т. Б. Библиотека как центр досуга : учебно-метод. пособие. М. : Либеря – Бибинформ , 2009. – 104 с.

Мамедова , Л. Читаешь ты, читаю я, читает вся семья! / Л. Мамедова // Библиотека . – 2008. – №8. – С. 31 – 32.

Настояща , Л. Активні форми роботи з читачами / Л. Настояща // Бібл. планета. – 2006. – №4. – С. 31.

Озерова , Е. Добро пожаловать, или вход только для детей и родителей / Е. Озерова // Библиотека. – 2010. – № 5. – С. 68 – 69.

Павленко , В. К книге и чтению – через досуг и общение / В. Павленко // Библиотека. – 2010. – № 4. – С. 61 – 63.

Прокопенко , В. Семьи связующая нить / В. Прокопенко // Библиотека. – 2009. – № 3. – С. 37 – 38.

Соломончук , В. Запрошуємо до «Світлиці» : (сімейний клуб за інтересами при Новоград-Волинській ЦМБ) // В. Соломончук // Бібл. планета. – 2011. – № 3. – С. 30 – 31.

Токарева , Н. Конкурс и форум – дела семейные / Н. Токарева // Библиотека. – 2009. – № 2. – С. 38 – 41.

Чивикова , О. Взаимодействие : (семья, школа, библиотека) / О. Чивикова // Библиополе. – 2010. – № 12. – С. 21 – 24.